

воєнного стану. URL: https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/08/materialy_konferencziyi_donduvs_01_07_2022.pdf

4. Мугаверо Р., Андронов В. Особливості цивільного захисту в умовах воєнного конфлікту. URL: https://nuczu.edu.ua/images/myfolder/23.11.23ku/136_2023_CEMEC_libro_A5.pdf

*Хандусенко Олександр Олександрович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:*

*Дорошук Ніна Олександрівна,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ
кандидат історичних наук, доцент*

РЕФОРМА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Розбудова демократичної, правової Української держави потребує ефективного функціонування правоохоронних органів. Дослідження історії побудови і діяльності вітчизняних правоохоронних органів дозволить виявити як здобутки, так і прорахунки у їх роботі і сприятиме виробленню ефективного державницького підходу до забезпечення правопорядку. Отже, правоохоронні органи – це державні установи діяльність яких спрямована на захист національної безпеки, забезпечення стану законності й правопорядку, захист прав, свобод та інтересів громадян, суспільства і держави та на реалізацію інших законодавчо визначених функцій держави [1].

Після ухвалення Декларації про державний суверенітет та Акту проголошення незалежності України правоохоронні органи зазнали масштабних змін. Їхній статус та функції були закріплені в Конституції України та ряді законів, таких як «Про прокуратуру», «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність» тощо. Основними завданнями правоохоронних органів визначалося: забезпечення законності, гуманізму, поваги до особистих прав, соціальної справедливості та політичної нейтральності.

Проте, як і більшість держав, що виникли на території колишнього СРСР, Україна стикнулася з необхідністю комплексної реорганізації правоохоронних органів, які не відповідали новим політичним і соціально-економічним реаліям, зокрема щодо боротьби зі злочинністю. З кінця 1990-х рр. розпочалися активні

обговорення щодо реформування системи МВС, і в 1996 р. урядом була прийнята Концепція розвитку Міністерства внутрішніх справ України.

У 1990-х роках система МВС України зазнала ряду структурних та організаційних змін. Хоча більшість нововведень вимагали доопрацювання, всі вони мали на меті підвищення ефективності захисту конституційних прав громадян. Проте суттєвих покращень до кінця ХХ століття досягти не вдалося. У 2002 році МВС стикалося з численними проблемами, такими як порушення службової дисципліни, недостатнє технічне забезпечення, фальсифікація звітності, дефіцит кадрів, недостатня кваліфікація керівників, політизація структури, зловживання службовим становищем, корупція та випадки жорстокого ставлення до громадян.

Реформи, проведені в 2002–2005 рр., не досягли своїх цілей. Ключові проблеми залишилися невирішеними, включно з потребою у реорганізації місцевих підрозділів МВС та деполітизації правоохоронної системи. У результаті довіра громадськості до правоохоронних органів залишалася низькою, оскільки система часто не відповідала на потреби громадян.

Загалом, структура правоохоронних органів України продовжувала відтворювати радянську модель, як за формою, так і за методами роботи. Система діяла у межах старих радянських координат, що не сприяло ефективній реалізації демократичних принципів та забезпеченню прав громадян.

Реформа правоохоронної системи є основою всіх інших перетворень в Україні. Без забезпечення прав і свобод громадян неможливо створити правову державу і громадянське суспільство. Сучасні соціально-економічні та політичні зміни, а також курс на євроінтеграцію вимагають адаптації правоохоронної системи до нових умов. Тривалий час правоохоронні органи виконували репресивні функції, захищаючи насамперед інтереси держави, а не людини. Проте в демократичному суспільстві захист прав людини має бути фундаментом конституційного ладу.

Держава повинна не лише декларувати права громадян, а й забезпечити їх захист, зокрема через судову та правоохоронну системи, які покликані охороняти найвищі цінності: життя, здоров'я, права і свободи. З цією метою міліцію потрібно було перетворити з воєнізованого органу на службу, яка надає безпекові послуги суспільству. Тож реформування правоохоронної системи стало вимогою часу, оскільки воно допомагало б посилити механізм захисту конституційного ладу.

Важливим етапом у реформуванні стала ухвала Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України та Концепції першочергових заходів реформування Міністерства внутрішніх справ [2, с. 203].

Ці документи спрямовані на підвищення ролі громадянського суспільства і місцевих органів у захисті прав громадян та налагодження співпраці з місцевими громадами. В оновленому МВС України заплановано приділяти значну увагу національній безпеці, територіальній обороні, міграційній діяльності та охороні державного кордону.

Реформа органів внутрішніх справ включала коригування завдань і функцій, впровадження нових стандартів служби та критеріїв оцінки роботи

правоохоронців для посилення захисту прав і свобод громадян, а також інтересів суспільства. Важливою частиною реформування була демілітаризація МВС, що передбачала зосередження на соціально-сервісних функціях для вирішення потреб населення.

Крім того, реформа охоплювала трансформацію Служби безпеки України, яка відповідає за захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності та економічних інтересів України. СБУ також протидіє розвідувально-підривній діяльності іноземних служб і захищає державну таємницю. Ефективність її роботи є вирішальною для безпеки України та захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Напрями реформування СБУ визначені Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони. Особливої уваги потребують питання досудового слідства, контррозвідки, боротьби з тероризмом і захисту конституційного ладу. Головною метою є забезпечення сталого розвитку українського суспільства на основі принципів верховенства права, що передбачає, що СБУ має служити народу України, захищати його права, дотримуючись законності та рівноправності.

Таким чином, в умовах побудови демократичної держави питання забезпечення стабільності і захисту конституційного ладу набуває особливої актуальності. Сучасні загрози вимагають від органів влади, зокрема правоохоронних, забезпечення внутрішньої безпеки і захисту громадян. Побудова європейської моделі правоохоронних органів на засадах верховенства права, неупередженості, добросовісності та дотримання прав і свобод є важливим елементом реформи, що вплине на ефективність механізму захисту конституційного ладу та стане основою для їхньої діяльності.

Заміна міліції, що була правоохоронним органом пострадянського типу з певними каральними функціями, на поліцію, яка зосереджена на захисті прав і свобод громадян, стала важливим етапом реформи правоохоронної системи в Україні. Нова поліція діє як державний інститут правової охорони, з чітким розмежуванням прав та обов'язків, меж компетенції, акцентом на забезпеченні конституційного ладу та правових принципів. У Конституційній реформі також закріплено нове поняття – «органи правопорядку», до яких віднесена й поліція.

Згідно з Законом України «Про Національну поліцію», поліція України є центральним органом виконавчої влади, завданням якого є служіння суспільству, охорона прав і свобод громадян, протидія злочинності, підтримання громадської безпеки та порядку [3].

Законодавство, що регулює діяльність поліції, змінило пріоритети цього органу в порівнянні з попередньою міліцією: від контролюючих функцій до сервісних, орієнтованих на надання послуг громадянам.

Поліція сьогодні виконує охоронну функцію держави, яка включає: захист конституційного ладу, охорону прав і свобод громадян, захист власності, гарантування громадського порядку та безпеки, охорону навколишнього середовища та протидію правопорушенням.

Завдяки реформі, поліція стала суб'єктом, який може надавати адміністративні послуги населенню. Це нововведення закріпило трансформацію

функцій поліції: від контрольної-репресивних до сервісних, де «поліцейська послуга» стала важливим елементом взаємодії з громадянами.

До головних ознак таких послуг належать: надання їх за заявою громадянина, допоміжний характер, виконання тільки в межах законодавчих повноважень, регулювання законодавством і результат у вигляді адміністративного акту – адресного рішення або дії поліцейського.

Забезпечення громадської безпеки поліцією має дві ключові цілі: охорона громадян від загроз безпеці, що передбачає попередження та ранню превенцію виникнення можливих загроз, зокрема через усунення потенційно небезпечних факторів, захист громадян від загроз безпеці, який полягає в швидкому реагуванні на дії деструктивних факторів, зупинці їх впливу та мінімізації негативних наслідків.

Змінами в законодавстві також закріплено нові принципи діяльності поліції, зазначені в Розділі 2 Закону «Про Національну поліцію». Серед них — верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість і прозорість, нейтральність і безперервність роботи, а також партнерська взаємодія з населенням.

Важливим інструментом контролю за діяльністю поліції стало оцінювання рівня довіри громадян до поліції, що проводиться незалежними соціологічними службами за порядком, визначеним Кабінетом Міністрів України.

Реформа Національної поліції України та оновлення законодавства підтверджують зусилля держави у впровадженні правових принципів діяльності та утвердженні прав і свобод громадян. Це є значним кроком до правової держави, що створює умови для реального забезпечення прав громадян відповідно до Конституції України.

Список використаних джерел

1. Мультимедійний навчально-методичний посібник «Судові та правоохоронні органи України / Симчук А.С. та ін. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/spou_2019/info/lec1.html

2. Історія правоохоронних органів України: підруч. / С. В. Банах, А. В. Грубінко, В. В. Савенко, В. З. Ухач. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 232 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41402/1/%d0%91%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d1%85.pdf>

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2015, № 40-41, ст.379

